

MAMLAKATIMIZDA XOTIN QIZLARNI FAOLLIGINI OSHIRISH BORASIDAGI
ISLOHOTLAR

To'laganova Gulnora To'liqin qizi

Oriental universiteti Pedagogika va psixologiya yo'nalishi 2-kurs talabasi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada mamlakatimizda xotin qizlarni faolligini oshirish borasidagi islohotlar aniq yoritib beriladi Bugungi kunda O'zbekistonda xotin-qizlarning ijtimoiy-siyosiy faolligini oshirish maqsadida amalga oshirayotgan islohotlar chora tadbirlar hamda xotin-qizlarni qo'llab-quvvatlash borasida olib borilayotgan ishlar muhim ahamiyati ega.*

Tayanch so'z: *O'zbekiston Qahramoni, xotin-qizlar, huquq va erkinlik, genofond, ijtimoiy faollik, mahalla va nuroniy, oila institutini, fan arbobi, xalq o'qituvchisi*

Bugungi kunda O'zbekistonda xotin-qizlarning ijtimoiy-siyosiy faolligini oshirishda amalga oshirayotgan islohotlar hamda xotin-qizlarni qo'llab-quvvatlash borasida olib borilayotgan chora-tadbirlarning muhim ahamiyati orqali vazifalarni amalga oshirishda tariximiz va bugungi kunimizdagi holatini e'tiborga olgan holda o'rganish, tahlil qilish hamda kerakli taklif va tavsiyalarni ishlab chiqish dolzarb ahamiyatga ega.

Bibixonim Tariximizga bir nazar solsak, qanchadan qancha buyuk ishlar boshida To'maris, Nodirabegim, Uvaysiy, Zulfiya kabi ayollar turganiga guvoh bo'lamiz. Ular o'z jasorati, aql-idroki va mardligi bilan tarixga o'z ismlarini muhrlab qo'ygan. Shunday siymolar davomchilari ekanligimizning o'ziyoq bugungi kun xotin-qizlarga g'urur va sharaf tuyg'ularini his qilishga sabab bo'la oladi. Yurtimiz mustaqillikka erishgach, xotin-qizlarning har sohada ijtimoiy-siyosiy faolligiga bo'lgan e'tibor yuksaldi. Mamlakatimizda xotin-qizlarning ijtimoiy-siyosiy faolligini oshirish, ularning turli soha va tarmoqlarda o'z qobiliyat hamda imkoniyatlarini ro'yobga chiqarishi uchun kerakli bo'lgan shart-sharoit yaratish, huquq va qonuniy manfaatlariga so'zsiz rioya qilinishini ta'minlash, onalik va bolalikni har tomonlama qo'llab-quvvatlash, shuningdek, oila institutini mustahkamlash borasida keng qamrovli ishlar amalga oshirib kelinmoqda. Jumladan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 2-fevraldagi "Xotin-qizlarni qo'llab-quvvatlash va oila institutini mustahkamlash sohasidagi faoliyatni tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari" to'g'risida PF-5325- sonli Farmoni e'lon qilindi⁹³. Mazkur Farmon asosida bir qancha ishlar amalga oshirilmoqda, jumladan, ta'lim muassasalarida rahbar ayollarning o'quv jarayonida samaradorligini oshirish sohasida olib borilayotgan ishlar tahsinga sazovordir. Umuman olganda, O'zbekistonda xotin-qizlarning jamiyatdagi o'rni va mavqeyini mustahkamlash borasida davlat

⁹³ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 2 fevraldagi "Xotin- qizlarni qo'llab-quvvatlash va oila institutini mustahkamlash sohasidagi faoliyatni tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari" to'g'risida PF-5325- sonli Farmoni.

ahamiyatiga molik salmoqli ishlar amalga oshirib kelinmoqda. Zero, jamiyat rivojini xotin-qizlarsiz, ularning ishtirokisiz tasavvur etib bo'lmaydi. Shu bois ayollarning oilada ham, davlat va jamoat ishlarida ham emin-erkin faoliyat yuritishlari, ularning huquq va manfaatlarini ro'yobga chiqarish yo'lida mamlakatimiz miqyosida qator chora-tadbirlar ishlab chiqilib, hayotga tatbiq etilmoqda.

Jumladan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 1-martdagi "Oila va xotin-qizlar bilan ishlash, mahalla va nuroniylarni qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-81-son Farmonida oila institutini mustahkamlash va xotin-qizlarni qo'llab-quvvatlash bo'yicha davlat siyosatining 7 ta ustuvor yo'nalishi, shuningdek, qo'mitaning asosiy vazifa va faoliyat yo'nalishlari belgilab berildi⁹⁴.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 7-martdagi "Oila va xotin-qizlarni tizimli qo'llab-quvvatlashga doir ishlarni yanada jadallashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-87-son Farmoni⁹⁵ bilan 2022–2026-yillarda xotin-qizlarning mamlakat iqtisodiy, siyosiy va ijtimoiy hayotining barcha jabhalarida faolligini oshirish bo'yicha Milliy dastur hamda 2022–2026-yillarda xotin-qizlarning mamlakat iqtisodiy, siyosiy va ijtimoiy hayotining barcha jabhalarida faolligini oshirish bo'yicha Milliy dasturni 2022–2023-yillarda amalga oshirishga qaratilgan kompleks chora-tadbirlar rejasi tasdiqlandi.

Mazkur hujjatlardan oila institutini yanada mustahkamlash, xotin-qizlarning ijtimoiy-siyosiy faolligini oshirish, ularning turli soha va tarmoqlarda o'z qobiliyat va imkoniyatlarini ro'yobga chiqarishi uchun shart-sharoit yaratish, huquq va qonuniy manfaatlariga so'zsiz rioya qilinishini ta'minlash, onalik va bolalikni har tomonlama qo'llab-quvvatlash, ayollarning jamiyat hayotidagi nufuzini, faolligini oshirish, mehnatini munosib rag'batlantirish, tashkilotchilik, tadbirkorlik, ishbilarmonlik qobiliyatini qo'llab-quvvatlash borasidagi ishlar ko'lamini kengaytirish masalalari o'rin olgan.

Farmonda O'zbekiston Xotin-qizlar davlat qo'mitasining jamiyat hayotidagi faolligini oshirish, xotin-qizlarni qo'llab-quvvatlash va oila institutini mustahkamlash sohasidagi faoliyatni tubdan takomillashtirish maqsadida qo'mita faoliyatining ustuvor yo'nalishlari belgilab berildi. Xotin-qizlar qo'mitasi va uning hududiy bo'linmalarining yangilangan tuzilmalari tasdiqlandi.

Shu o'rinda, O'zbekistonda ushbu yo'nalishdagi me'yoriy-huquqiy bazani rivojlantirish borasida amalga oshirilayotgan ishlarga to'xtalish maqsadga muvofiq bo'ladi. O'tgan yillar mobaynida ayollar manfaatlarini himoya qilishga yo'naltirilgan qariyb 100 ta milliy va xalqaro huquqiy hujjat qabul qilindi va ratifikatsiya qilindi. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2018-yil 8-mart – "Xalqaro xotin-qizlar kuni" bayramiga bag'ishlangan uchrashuvdagi nutqida shunday

⁹⁴ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 1 martdagi "Oila va xotin-qizlar bilan ishlash, mahalla va nuroniylarni qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-81-son Farmoni.

⁹⁵ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 7 martdagi "Oila va xotin-qizlarni tizimli qo'llab-quvvatlashga doir ishlarni yanada jadallashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-87-son Farmoni

degan: “O‘zbekiston deb atalgan jonajon Vatanimizda har qaysi mard yigit, avvalo, mehribon onasi, oilasi, farzandlari baxtli bo‘lishini istaydi, albatta. Hazrat Alisher Navoiy bobomiz aytganlaridek, bu yo‘lda o‘zining butun borlig‘ini bag‘ishlashga tayyor turadi”.

Hozirgi vaqtda mamlakatimizda turli soha va tarmoqlarda mehnat qilayotgan ishchi va xizmatchilarning 45 foizini xotin-qizlar tashkil etadi. Jumladan, davlat va jamoat tashkilotlari tizimida 1400 ga yaqin xotin-qiz rahbarlik lavozimlarida mehnat qilmoqda. Ulardan 17 nafari senator, 16 nafari Oliy Majlis Qonunchilik palatasi deputati, 1075 nafari esa xalq deputatlari mahalliy kengashlari tarkibida faoliyat yuritmoqda.

O‘nlab opa-singillarimiz “O‘zbekiston Qahramoni”, “O‘zbekiston fan arbobi”, “O‘zbekiston xalq o‘qituvchisi”, “O‘zbekiston xalq shoiri”, “O‘zbekiston xalq artisti” singari davlatimizning yuksak faxriy unvonlari, orden va medallariga sazovor bo‘lgan. Ularning orasida 500 nafardan ziyod fan doktorlari va akademiklar, minglab fan nomzodlari o‘z bilimi, iste’dodi bilan Vatanimiz ravnaqi yo‘lida astoydil xizmat qilib kelmoqda. Jamiyat va davlat hayotida faollik, tashabbuskorlik ko‘rsatgan, o‘zining samarali mehnati bilan oilaning shakllanishi va farovonligi mustahkamlanishi, onalik va bolalik muhofazasiga munosib hissa qo‘shgan xotin-qizlarga beriladigan “Mo‘tabar ayol” ko‘krak nishoni ta’sis etildi.

Millatimiz tarixidan ma’lumki, o‘zbek ayoli, o‘zbek onalari nafaqat o‘z elimiz, balki dunyo hamjamiyati, umumbashariyat taraqqiyotiga ulkan hissa qo‘shgan mag‘rur, jasur va dono, mashhur ayollar – To‘maris, Bibixonim, Nodirabegim, Uvaysiyalar nomlari nafaqat biz uchun, balki ilg‘or fikrli dunyo ahli uchun ham ahamiyatli ekanini hammamiz yaxshi bilamiz.

Shuningdek, xotin-qizlarning jamiyatdagi o‘rni, ularning ijtimoiylashuvida madaniy, ma’naviy va ijtimoiy-siyosiy omillarining ta’siriga doir fikrlar V.Vundt, E.Dyurkeym, P.Jane, U.Jeyms, Ch.Kuli, S.Koll, E.Klapared, J.Mill, B.Shtern va boshqa xorij olimlari asarlarida aks etgan.

O.Bo‘riyev, M.Vohidov, L.Munavvarova, O.Musurmanova, M.Mamatov, K.Nasriddinov, M.Sangilov, U.Toshtemirov, I.Shoyardonov, M.Xolmatova, M.O‘zbekov kabi mamlakatimiz olimlari oila, uning madaniyati, ijtimoiy muammolari masalasiga to‘xtalib, ularni ancha mufassal tadqiq etgan holda xotin-qizlarning oiladagi ijtimoiy faolligini o‘z ilmiy izlanishlarida asoslab berganlar.

Ayol qadrini qanchalik yuqoriga ko‘tarishga muvassar bo‘lsak, milliy g‘ururimiz, ma’naviyat va madaniyatimiz yanada yuksalishi, oilalarimiz barqarorligi ta’minlanishi, halol va pok, fidoyi, vatanparvar, jamiyatga foyda keltiruvchi, millatimizni butun jahon miqyosida ko‘z-ko‘z qildiruvchi farzandlarimiz soni kundan kunga ko‘paya borishi tabiiy holdir. Zero, har tomonlama faol va oqila, dono, izlanuvchan, zamonaviy ayol mehnatidan, salohiyatidan nafaqat uning oilasi, balki butun jamiyat manfaatdor bo‘lishi chin haqiqatdir. Biz qurayotgan jamiyatning og‘ir yukini dadil ko‘tarib, uning

poydevorini mustahkamlab turadigan asosiy kuch jamiyatimizdagi har bir oila, har bir inson, har bir fuqaro, shu jumladan, xotin-qizlar ekanligini unutmasligimiz kerak.

Mamlakatimizda ayollar o‘z iqtidorlarini namoyon qilish qobiliyatiga yarasha ishlashi uchun barcha sharoitlar yaratilgan. Ana shu imkoniyatlardan foydalanish darajasi esa ayollarga bog‘liq. Agar ayol o‘zini nafaqat ayol sifatida, jamiyatdagi o‘z o‘rni va mavqeyini anglasa, unga tabiat ato etgan qobiliyatni to‘g‘ri yo‘naltira olsa, faqat oila qurishni emas, balki halol mehnati bilan jamiyat taraqqiyotiga munosib hissa qo‘shishi lozimligini hayotining maqsadi deb bilsa, bu ayol, albatta, o‘z hayotidan qanoatlana oladi. Agarki faqat oilani hayotining asosiy maqsadi qilsa, pirovard natijada namoyon qilinmagan qobiliyat, foydalanilmagan imkoniyat, erishilmagan yutuqlar u uchun armon bo‘lib qoladi va qalbida barcha narsaga erisha olgan ayollarga nisbatan hasad tuyg‘usi shakllanadi. Bu, o‘z navbatida, uning g‘azabnok bo‘lishiga olib keladi. Shunisi quvonarliki, so‘nggi yigirma yilda o‘z maqsadini aniq bilgan, oila bekasi, farzandlarining onasi bo‘lish bilan bir qatorda jamiyat taraqqiyotining turli sohalarida kasbi orqali kamolotga erishayotgan ayollarning soni orib bormoqda. Yurtimizda barcha uchun “Teng imkoniyat va teng huquqlar belgilangan”, shu bois maosh olish, ishga kirish, ma‘lum sohada muayyan yutuqlarga erishish xoh erkak, xoh ayol bo‘lsin, bu insonning maqsadli faoliyatiga bog‘liq.

Ayolning har qanday ishga mas‘uliyati ikki karra kuchli. Qayerda bo‘lmasin, ta‘lim tizimimi, sog‘liqni saqlash yoki transport sohasimi, ayol o‘z vazifasini ortig‘i bilan bajara oladi. Biroq ba‘zi sohalarida, to‘g‘rirog‘i, ayollarni rahbar lavozimiga tayinlashda ularga nisbatan ishonchsizlik ustuvorlik qiladi. Lekin rahbar o‘rinbosari vazifasida bir qancha ayollarimiz, jumladan G.Boqiyeva, B.Abdullayeva, G.Rixsiyeva va boshqa professorlar faol, na‘munali rahbar sifatida ishlab kelmoqdalar. 90-yillarda esa professor Halima Alimova Toshkent tekstil va yengil sanoat instituti rektori lavozimida ishlagan va aynan shu institut O‘zbekiston Respublikasi test markazi tomonidan o‘tkazilgan attestatsiya hamda akkreditatsiyadan eng yuqori ball bilan birinchi o‘rinni egallagan. H.Alimovanning boshqa ishga o‘tganiga ancha yillar bo‘lgan bo‘lsa-da, institutda haligacha ular o‘rnatgan temir tartibga rioya qilinib kelinmoqda. Nima uchun? Buning sababi shundaki, rahbar ayol o‘z jamoasini oilasi sifatida qabul qiladi, xo‘jalikdagi yutuq va kamchiliklarni sarhisob qilib, har qanday muammoni hal qilishning eng oson, beozor yo‘lini tanlaydi.

XXI asr ayollarining esa farzand tarbiyasi, oilasiga sadoqatidan tashqari boshqa qadriyatlari ham shakllandi. Bu ularning jamiyatda o‘z o‘rnini topishga intilishi, egallagan kasbi orqali jamiyat taraqqiyotiga munosib hissa qo‘shish istagidir, bu ijobiy holatdan tashqari takomillashgan maishiy xizmat ko‘rsatish texnologiyalari muayyan darajada qo‘l mehnatini osonlashtirdi.

Bugungi o‘zbek ayoli kim? U boshqaruvchimi yo buysunuvchi, ergashuvchimi yo ergashtiruvchi? Zamonaviy o‘zbek ayoli portretini qanday chizgilar bilan boyitish

mumkin? Ayol, eng avvalo, “Ona”dir, keyin esa u boshqaruvchi va buysunuvchi, ergashtiruvchi va ergashuvchi hamdir.

Xotin-qizlarning ijtimoiy faoliyati ularning iqtidori, qobiliyati, tashabbuskorligi bilan belgilanadi. Hech bir davrda ayollar faqat boshliq bo‘lishi yoki faqat ergashishi lozim deb hisoblanmagan. Aksincha, hozirgi kunda xotin-qizlarga munosabat ijobiy tomonga o‘zgarib, ularning ona bo‘lishi bilan birga potensial qobiliyatlaridan foydalanishga alohida e’tibor qaratilmoqda.⁹⁶

Ma’lumki, mamlakatimiz XIX asr oxiri va XX asr boshlarining yetakchi ma’rifatparvarlari M.Behbudiy, A.Fitrat va A.Avloniy xotin-qizlarning jamiyatdagi o‘rni borasida keng fikrlar bildirganlar. Masalan, Fitratning “Oila yoki oila boshqarish tartiblari” asarida shunday fikrlar bor:⁹⁷

“Ayollarning huquqlari, albatta, din va milliy qadriyatlar bilan ham bog‘liqdir. Islom dini kirib kelgunga qadar qizlar tug‘iliboq tiriklayin o‘ldirilgani ko‘pchilikka ma’lum. Muqaddas Islom dini hamisha ayollarni e’zozlashga buyuradi. “Jannat onalar oyog‘i ostidadir” degan naql asrlar osha o‘z mavqeyini yo‘qotganmagan. Islom ta’limoti ayollarni ilm olish, mehnat qilish, meros huquqi, jamiyat taraqqiyotida faol qatnashishda erkaklar bilan teng huquqli qildi. Hadislarda “ilm olish har bir muslim va muslimaga xosdir”, deyilgan. Islomda oila, nikoh, meros masalalarida ayolga ko‘proq yon beriladi, nikohsiz yashashga ruxsat berilmay, shu tariqa ayolning huquqi ta’minlanadi. Nikoh shartlaridan bo‘lmish mahr ham aynan ayollarning foydasi uchun joriy etilgan”.

O‘zbekistonning mustaqillik yillarida xotin-qizlarga e’tibor davlat siyosati darajasiga ko‘tarildi. Oila kodeksida turmushda, oilaviy munosabatlarda ayollarning erkaklar bilan teng huquqli ekani, oila davlat tomonidan muhofaza etilishi o‘z aksini topgan. Shu vaqtga qadar ayollar huquqi himoyalangan ko‘plab qonun hujjatlari qabul qilindi. Ayniqsa, xotin-qizlarimizni ish bilan ta’minlash, tabdirkorlik qilishlariga erkinlik berish, rag‘batlantirish borasida sezilarli ishlarni kuzatish mumkin.

Xotin-qizlar davlat qo‘mitasi ham ayollarimizning jamiyatdagi rolini oshirish maqsadida ularning ijtimoiy-siyosiy, moddiy-ma’naviy muammolarini tinglab, o‘z o‘rnida ularga kerakli bo‘lgan ham moddiy, ham ma’naviy yordam yo‘llarini topishga xizmat qilmoqda. Lekin shunday holatlar ham bo‘ladiki, ayol tushkunlikka tushib qoladi, huquqlarini bilmay xo‘rlanadi, yaqinlari tomonidan jazolanib, tazyiq va zo‘ravonlikka uchraydi, o‘qib ta’lim olishga imkon topolmaydi, ish izlab sarson bo‘ladi, farzandlari bilan yolg‘iz qoladi va hakoza.

Aynan shunday paytlarda jamiyat ayolni yolg‘izlatib qo‘ymasligi kerak. Shu maqsadda ayollar uchun psixologik markazlar, maslahatxonalar, tibbiy, moddiy, huquqiy yordam tashkilotlari ko‘paytirilsa, ular ayollarning muammolarini hal etishga

⁹⁶ D.Bazarova (yu.f.n., professor). “O‘zbekistonda xotin-qizlar ijtimoiy-siyosiy faolligini oshirish – davr talabi”. – Toshkent: TDYuU, 2019.

⁹⁷ Abdurauf Fitrat. Oila yoki oila boshqarish tartiblari. – Toshkent: Cho‘lpon, 2019.

sidqidildan yordam bersa, jamiyatda baxtsiz ayolar soni yanada kamayishiga hissa qo'shilgan bo'lar edi.

Mazkur muhim masalalarga majmuaviy yondashuv tufayli ana shunday natijalar qo'lga kiritilmoqda. Chunki mamlakatimizda nafaqat mustahkam huquqiy zamin, balki samarali institutsional baza ham mavjuddir. Bunga misol tariqasida O'zbekiston Respublikasi Xotin-qizlar davlat qo'mitasi faoliyatini keltirish mumkin. Mazkur jamoatchilik tashkiloti aholining ushbu qatlamini qo'llab-quvvatlash hamda ularning huquqlari va qonuniy manfaatlarini himoya qilishning samarali mexanizmiga aylangan.

Davlat boshqaruvida ayollarning ishtiroki borgan sari faol tus olmoqda. Xususan, bugungi kunda Oliy Majlis Senati a'zolarining 17 foizi, Qonunchilik palatasi deputatlarining 16 foizi xotin-qizlardan iborat. Bundan tashqari, so'nggi yillar davomida ijro hokimiyati idoralarida ham ayollarning faoliyat yuritish ko'rsatkichlari 5 barobarga oshdi, ya'ni 3,4 foizdan 16 foizga yetdi.

Ayollar "qanoti" tuzilgani bois mamlakatdagi siyosiy partiyalarda xotin-qizlarning soni ham oshdi. Xotin-qizlar davlat qo'mitasi ma'lumotlarida qayd etilishicha, hozirgi paytda O'zbekiston Liberal-demokratik partiyasida ayollar soni 35 foizdan 38 foizga, Milliy tiklanish demokratik partiyasida 40 foizdan 46 foizga, Xalq-demokratik partiyasida 41 foizdan 56 foizga, Adolat sotsial demokratik partiyasida 38 foizdan 49 foizga yetdi.⁹⁸

XX asr xotin-qizlarning o'z huquq va erkinliklari, ijtimoiy-siyosiy imkoniyatlari va mas'uliyatlarini anglab yetishiga xizmat qilgan davr bo'ldi. Xotin-qizlar minglab yillar davomida umuman ko'rmagan va guvohi bo'lmagan, orzu-intilishlarining mazmun-mohiyatiga aylangan siyosiy huquqlarga aynan shu asrda erishdilar. Ushbu asrda xotin-qizlarga nisbatan qarashlarning tubdan o'zgargani va endi nafaqat oilaviy hayot, balki davlat va jamiyat hayotida ayollar hamda erkaklarning maqomi ham tenglashgani diqqatga sazovordir.

Aytib o'tilgan yutuqlarga ayollar osonlik bilan erishayotganlari yo'q. Bir vaqtning o'zida oila ishlarini saranjomlash bilan birga ijtimoiy-siyosiy masalalarga ham vaqt topish, nafaqat vaqt topish, balki o'zlariga yuklatilgan vazifalarni ado etish, tom ma'noda, ijtimoiy-siyosiy masalalarda o'z maqomiga ega bo'lish, ulardan erkaklarga nisbatan ikki barobar ko'proq kuch-quvvat sarflashni talab qilmoqda.

Ayollarning jamiyatdagi o'rni va rolini oshirish, davlat boshqaruviga ularni yanada kengroq jalb qilish, mamlakatning siyosiy boshqaruvi sohasida ularning faolligini yanada oshirish vazifalari keng ahamiyat kasb etib bormoqda. XXI asrda dunyoning barcha mamlakatlarida ayollar siyosat bobida ham teng huquqlilikka erishmoqda, parlamentda salmoqli o'rinlarni egallamoqda. Masalan, Ukraina parlamentining 8 foizini ayollar tashkil qilsa, arab davlatlarida ham ushbu ko'rsatkich 8 foizni tashkil qiladi. Shvetsiya, Estoniya va boshqa Yevropa davlatlari parlamentlarida ayollar ko'pchilikni tashkil qilishi bilan ajralib turadi. Biroq Afrikadagi Ruanda

⁹⁸ O'zbekiston respublikasi davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlari, 2019. stat.uz

mamlakatining parlamenti deputatlari ichida xotin-qizlarning soni bu borada butun Yevropani ortda qoldiradi. Ushbu davlat parlamentining 48,8 foizini xotin-qizlar egallagan. Undan keyin Shvetsiya 45%, Daniya 40%.⁹⁹ Bu holatning o'ziyoq xotin-qizlarning kun sayin zamonaviy imijga ega bo'lib, siyosiy, ijtimoiy va iqtisodiy hayotda faollashib borayotganligini ko'rsatib turibdi.

Zamonaviy ayol deganda, birinchi navbatda, oliy ma'lumotga ega, dunyoqarashi keng, iqtisodiy jihatdan mustaqil, ma'naviyati yuksak, faol rahbar yoki xodim, barkamol avlodni tarbiyalaydigan mehribon ona, hurmat-ehtiroimga sazovor ayol, saranjom-sarishta bekani ko'z oldimizga keltiramiz. Bunday ayolning munosib ijtimoiy-siyosiy maqomini ta'minlash mamlakatimizda olib borilayotgan islohotlarning tub maqsadidir.

Jamiyat hayotida xotin-qizlarning ijtimoiy-siyosiy faolligini oshirish uchun quyidagi choralarni amalga oshirish zarur:

- xotin-qizlarning mehnat va turmush sharoitini yaxshilash masalalarini o'z ichiga olgan dasturlar ishlab chiqish;
- xotin-qizlarning o'z-o'zini band etish va tadbirkorlik tashabbusiga ko'maklashish;
- ish o'rinlarini yaratish, kasanachilik mehnatini tashkil etish.

Xotin-qizlar ijtimoiy-siyosiy faolligini kengaytirish maqsadida davlat darajasida quyidagi choralarni ko'rish zarur:

- yangi ish o'rinlarini yaratish;
- xalqaro banklar jamg'armalar va tashkilotlarni xotin-qizlarning ijtimoiy zaif qatlamlarini qo'llab-quvvatlash uchun kichik imtiyozli kreditlar olish imkoniyatlarini tashkil etishga jalb etish;
- uy bekalari bo'lgan xotin-qizlarni band qilish bo'yicha bepul o'quv kurslarini ochish;
- uy-fermer xo'jaliklariga soliq solish mexanizmini qayta ko'rib chiqish;
- kichik biznes sohasidagi qishloq xotin-qizlarini rivojlantirish va rag'batlantirish;
- xotin-qizlarga imtiyozli kreditlar berishni davom ettirish;
- xotin-qizlarning huquqlarini himoya qilish uchun jamoat va davlat tashkilotlarini jipslashtirish;
- xotin – qizlarning huquqiy savodxonligi va ijtimoiy faolligini oshirish uchun mahalla miqyosida ishlash, milliy qadriyatlarimizga asoslangan milliy hunar turlarining yo'q bo'lib ketmasligi uchun xotin-qizlarimizni jalb etish va hokazo.

Xulosa qilib aytganda, xotin-qizlarning ijtimoiy-siyosiy faolligini oshirish mamlakatimizda amalga oshirilayotgan islohotlarning muhim omili hisoblanadi. Zero, ayol – oila ustuni va jamiyat ko'rki. Oilalarimiz tinch va farovon bo'lsa, jamiyatimiz, davlatimiz ham mustahkam oilalar negiziga qurilgan davlat bo'ladi.

⁹⁹ O'zbekiston respublikasi davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlari, 2019 yil. stat.uz

O‘zbek tilida jahonning eng oliy minbarida – BMT Bosh Assambleyasida Prezidentimiz tomonidan yangragan nutqda barcha muhim tashabbuslar qatori gender tengligi va xotin-qizlarga e’tibor masalasi alohida ko‘tarilgani butun yurtimiz ayollarini to‘lqinlantirib yubordi.

Ayollar faqatgina kelajagimiz bunyodkorlari bo‘lgan bolalarni dunyoga keltiruvchilar va ularning oddiy tarbiyachilari emas, balki davlat va jamiyat boshqaruvida o‘zlarining boy bilim va malakasini, bor kuchini safarbar etishga qodir ulkan salohiyatga ega genofond hamdir.

Davlatimiz rahbarining gender tengligini rag‘batlantirish borasidagi oqilona siyosati – biz ayollarni jamiyatning barcha jabhalarida ijtimoiy va siyosiy faolligimizni nafaqat jonlantirdi, balki islohotlar va o‘zgarishlar jarayonlariga bevosita ishtirokimizni ta’minlab va daxldorlik tuyg‘ularimizni jo‘sh urdirmoqda.

E’tiborlisi, gender tengligi siyosati va ko‘rsatilayotgan g‘amxo‘rlik faqatgina alohida guruh va tashkilotlarga taalluqli bo‘libgina qolmay, balki aholimizning yarmini tashkil qiluvchi barcha xotin-qizlarni keng doirada qamrab olmoqda.

Xotin-qizlarning davlat boshqaruvidagi o‘rni va ta’sirini oshirish so‘nggi to‘rt yilda barcha davlat dasturlarining ustuvor yo‘nalishlari sifatida kiritib borilmoqda.

Toki, ayolga bo‘lgan yuksak hurmat va ehtirom – bu avvalo oilaga, jamiyat kelajagiga, Vatan taqdiriga bo‘lgan cheksiz e’tibor ifodasidir. Shu nuqtayi nazardan qaraganda, Yer yuzidagi har qaysi jamiyatning madaniy darajasi uning ayollarga nisbatan munosabati bilan belgilanadi.

Ma’rifatparvar bobomiz Abdurauf Fitrat o‘zining “Oila yoki boshqarish tartiblari” asarida “Har bir millatning saodati va izzati, albatta, shu xalqning ichki intizomi va totuvligiga bog‘liq. Tinchlik va totuvlik esa shu millat oilalarining intizomiga tayanadi”, deya yozib, ayollarning o‘rniga alohida urg‘u bergan edi.

Qolaversa, gender tengligi, ayollarning huquq va manfaatlarini himoya qilish masalasi BMTning Barqaror taraqqiyot maqsadlarining doimo ajralmas va eng asosiy tamoyillaridan bo‘lib kelgan. BMT Bosh kotibi Antonio Guterrish ham “Qayerdagi siyosiy va ijtimoiy hayotda xotin-qizlar faol ishtirok etayotgan bo‘lsa, o‘sha joyda iqtisodiyot o‘smoqda, barqarorlik mustahkamlanmoqda va fuqarolarning farovonligi yuksalmoqda”, deya bejiz ta’kidlagani yo‘q.

Bosh Assambleyaning 75-sessiyasida Prezidentimiz butun dunyo hamjamiyatini pandemiya davrida ayollarning huquq va erkinliklarini, ularning qonuniy manfaatlarini himoya qilish yana-da dolzarb ahamiyat kasb etayotganiga yana bir bor diqqat-e’tiborni qaratgani zamirida juda katta donishmandlik salohiyati mujassamdir.

Yangi Parlamentimizda ayol deputatlar soni ikki barobarga ko‘paygani, Oliy Majlis Senati raisi xotin-qizlar vakilasi ekanligi, hatto tumanlarda ayol hokimlar faoliyat boshlayotgani nafaqat mintaqamizda, balki xalqaro miqyosda haqiqatdan ham e’tiborga molik faktdir.

Bu boradagi ulug‘vor maqsad va rejalar, umumbashariy qadriyat sanalgan ayollar va erkaklar tengligi g‘oyasi amaliy ishlarimiz bilan birga, huquqiy jihatdan ham mustahkamlanib bormoqda.

Bir so‘z bilan aytganda, milliy darajadagi ishlarimizning xalqaro maydonda yaqqol ko‘rsatilishi o‘zbek ayolining maqomi va darajasi nechog‘li yuqori ekanini, uning imkoniyat va iqtidori qanchalik yuksakligini, tafakkuri erkin, huquqlari kafolatli va adolatli himoya qilinganini yana bir bor tasdiqladi.

Shu ma‘noda mana ikki kundirki kuzatib borayotganimizdek, Prezidentimiz ilgari surgan barcha fikr va tashabbuslar o‘z mazmundorligi va ko‘lamdorligi jihatdan jahonning boshqa davlatlari yetakchilarining anjuman kun tartibiga olib chiqqan masalalarning salmoqli darajada farq qildi, desak hech mubolag‘a bo‘lmaydi.¹⁰⁰

¹⁰⁰Gulnoza ISMAILOVA, JIDU prorektori, yuridik fanlari doktori Manba: [O‘zA](#)